

Blatnica močiarna (*Scheuchzeria palustris* L.) na Kubínskej holi (severnú Slovensko)

Scheuchzeria palustris L. in Mt. Kubínska hoľa (northern Slovakia)

DANIEL DÍTĚ¹ & MARTA KUBANDOVÁ²

¹Správa TANAP, pracovisko Liptovský Mikuláš, Hodžova 11, 031 01 Liptovský Mikuláš, dite@soprs.sk

²Štátna ochrana prírody SR, COPK, Lazovná 10, 974 01 Banská Bystrica, kubandova@soprs.sk

Abstract: The article contains new information about confirmation of the species *Scheuchzeria palustris* presence in Mt. Kubínska hoľa (northern Slovakia). This rare and critically endangered species in Slovakia occurs here within the association *Amblystegio scorpioidis-Caricetum chordorrhizae*, extremely rare relict association, which have not been registered from the area of the Western Carpatians yet. The species occurs here also within the association that is most similar to the association *Carici chordorrhizae-Sphagnetum obtusi*.

Keywords: *Scheuchzeria palustris*, new locality, Kubínska hoľa.

Na Slovensku patrí blatnica močiarna (*Scheuchzeria palustris* L.) medzi veľmi zriedkavé taxóny. Historické aj recentné rozšírenie druhu v ostatnom čase spracovali Vágenknecht (1989) a Dítě et al. (2001). Blatnica močiarna je v súčasnosti potvrdená na troch lokalitách v tatranskej oblasti a na izolovanej lokalite vo Vihorlate.

Metodika

Fytcenologické zápisy sme zaznamenali a spracovali s použitím upravenej Braun-Blanquetovej stupnice abundancie a dominancie (Barkman et al. 1964). Na plochách zápisov sme merali pH a konduktivitu priamo vo vode elektronickým pH metrom a konduktometrom CyperScan PC 300. Udávané hodnoty konduktivity sú prepočítané na teplotu 20 °C a upravené odpočítaním konduktivity, ktorú spôsobujú vodíkové ióny podľa Sjörso (1950). Hodnoty pH sú korigované podľa Du Rietza (sec. Sjörso 1950). Mená nižších a vyšších rastlín sú podľa práce Marholda & Hindáka (1998), nomenklatúra syntaxónov podľa práce Háberovej & Hájeka (2001). Fytogeografické členenie je podľa Futáka (1980).

Počas botanického prieskumu sme 4. júla 2004 zaznamenali lokalitu blatnice močiarnnej na Kubínskej holi (fytogeografický okres Západné Beskydy). Nachádza sa na slatinnom rašelinisku západne od Puchmajerovej jazierka. Napriek tomu, že lokalita je botanikom známa už od 19. storočia a viažu sa k nej práce Szontagha (1863 sec. Migra & Mičieta 1997), neskôr Puchmajerovej (1942) a Grebenščikova et al. (1956), až v 90. rokoch uplynulého storočia boli odtiaľto publikované viaceré nálezy na Slovensku veľmi vzácnych, reliktných druhov nižších a vyšších druhov rastlín. Druhy *Carex chordorrhiza* a *C. limosa* publikovali Migra & Mičieta (1997). Nález machorastu *Scorpidium scorpioides*, ktorý tu má jediná známú potvrdenú lokalitu na Slovensku, publikovala Janovicová (1998). V tom istom roku odtiaľto publikovali nález ďalšieho glaciálneho reliktu, machorastu *Meesia triquetra*, Migra & Šoltés (1998).

Z Kubínskej hole druh *Scheuchzeria palustris* udáva Puchmajerová (1942) z hrebeňového rašeliniska v sedle medzi Minčolom a Kubínskou hoľou, z textu jej práce však nie je zrejmé, či tam tento druh v tomto období ešte rástol. Grebenščikov et al. (1956) uvádzajú, že sa im druh nepodarilo overiť. V súčasnosti sme výskyt na danej lokalite nepotvrdili.

Druh *S. palustris* sa na novoobjavenej lokalite vyskytuje v centrálnej časti rašeliniska. Vzácné sme ho zaznamenali v zníženinách so stagnujúcou alebo mierne prúdiacou vodou. Výskyt a zastúpenie ďalších druhov v uvedenom biotope vystihujú nasledujúce fytoocenologické zápisy:

Zápis č. 1: Kubínska hoľa, západne od Puchmajerovej jazierka, 1 220 m n. m., sklon: 3 °; orient.: SZ; pH 5,7; kond. 124,4 μ S/cm, plocha 16 m², E₁: 60 %, E₀: 80 %; 4. 7. 2004, D. Dítě & M. Kubandová. Silne podmáčané, voda pokrýva 90 % plochy.

E₁: *Menyanthes trifoliata* 3, *Carex chordorrhiza* 2b, *C. limosa* 2a, *C. panicea* 2a, *C. demissa* 1, *C. nigra* 1, *C. rostrata* 1, *Drosera anglica* 1, *Eleocharis quinqueflora* 1, *Eriophorum angustifolium* 1, *Pinguicula vulgaris* 1, *Oxycoccus palustris* +, ***Scheuchzeria palustris*** +;

E₀: *Scorpidium scorpioides* 4, *Drepanocladus cossonii* 2a, *Campylium stellatum* 1, *Aneura pinguis* +, *Bryum pseudotriquetrum* +, *Sphagnum contortum* +, *Plagiomnium elatum* r.

Zápis č. 2: Kubínska hoľa, západne od Puchmajerovej jazierka, 1 220 m n. m., sklon: 0 °; pH 5,9; kond. 117 μ S/cm, plocha 10 m², E₁: 65 %, E₀: 90 %; 4. 7. 2004, D. Dítě & M. Kubandová. Silne podmáčané, voda pokrýva 95 % plochy.

E₁: *Menyanthes trifoliata* 3, *Carex chordorrhiza* 2b, *C. demissa* 1, *C. limosa* 1, *C. flava* 1, *C. nigra* 1, *C. panicea* 1, *C. rostrata* 1, *Drosera anglica* 1, *Eleocharis quinqueflora* 1, *Eriophorum angustifolium* 1, *Molinia caerulea* 1, *Pinguicula vulgaris* 1, *Comarum palustre* +, *Eriophorum latifolium* +, *Oxycoccus palustris* +, ***Scheuchzeria palustris*** +, *Viola palustris* +;

E₀: *Scorpidium scorpioides* 5, *Drepanocladus cossonii* 2a, *Bryum pseudotriquetrum* 1, *Aneura pinguis* +, *Campylium stellatum* +, *Marchantia polymorpha* +, *Plagiomnium elatum* +, *Sphagnum contortum* +, *S. teres* +.

Na základe zápisov je možné spoločenstvo zaradiť do zväzu *Caricion lasiocarpae*, asociácie *Amblystegio scorpioidis-Caricetum chordorrhizae*. Toto reliktné spoločenstvo je z územia Slovenska v súčasnosti známe iba z tejto lokality.

Početnejšie sa druh *Scheuchzeria palustris* vyskytuje mimo depresii, na miestach s prevahou rašelinníkov a s relatívne nižšou pokrývnosťou vyšších rastlín (okolo 50 – 70 %). Výskyt a zastúpenie ďalších druhov v uvedenom biotope vystihuje nasledujúci fytoocenologický zápis:

Zápis č. 3: Kubínska hoľa, západne od Puchmajerovej jazierka, 1 220 m n. m., sklon: 0 °; pH 5,7; kond. 50,9 μ S/cm, plocha 16 m², E₁: 50 %, E₀: 100 %; 4. 7. 2004, D. Dítě & M. Kubandová.

E₁: *Menyanthes trifoliata* 2b, *Eriophorum angustifolium* 2a, *Carex echinata* 2a, *C. demissa* 1, *C. chordorrhiza* 1, *C. panicea* 1, *C. pauciflora* 1, *C. nigra* 1, *Dactylorhiza maculata* 1, *Drosera anglica* 1, *Juncus articulatus* 1, *Molinia caerulea* 1, *Oxycoccus palustris* 1, ***Scheuchzeria palustris*** 1, *Tofieldia calyculata* 1, *Agrostis stolonifera* +, *Carex rostrata* +, *Eleocharis quinqueflora* +, *Nardus stricta* +, *Pinguicula vulgaris* +, *Soldanella hungarica* +, *Crepis paludosa* r, *Equisetum fluviatile* r

E₀: *Sphagnum teres* 3, *Sphagnum warnstorffii* 3, *Aulacomnium palustre* 2a, *Sphagnum palustre* 2a, *Tomenthypnum nitens* 2a, *Calliargon stramineum* 1, *Campylium stellatum* 1, *Cephalozia bicupidata* 1,

Sphagnum angustifolium 1, *Aneura pinguis* +, *Bryum pseudotriquetrum* +, *Drepanocladus vernicosus* +, *Fissidens adianthoides* +, *Philonotis fontana* +, *Scapania irrigua* +, *Riccardia multifida* +, *Rhytidiadelphus squarrosus* +, *Sphagnum contortum* +.

Porast predstavuje sukcesne pokročilejšie spoločenstvo s machovým poschodím zodpovedajúcim zväzu *Sphagno-Tomenthypnion*, najbližšie má k asociácii *Carici chordorrhizae-Sphagnetum obtusi* Warén 1926, ktorú Rybníček (1984) zaradil do zväzu *Eriophorion gracilis*. V najnovšom prehľade (Háberová & Hájek 2001) bol tento zväz stotožnený so zväzom *Caricion lasiocarpae*.

Ide o rastlinné spoločenstvo, v ktorom sa stretajú druhy náročné na živiny (*Eleocharis quinqueflora*, *Tofieldia calyculata*) s druhmi oligotrofných rašelinísk (*Carex pauciflora*, *Scheuchzeria palustris*). Populáciu druhu *Scheuchzeria palustris* na lokalite tvorí niekoľko sto jedincov, pričom v roku nálezu blatnica nekvitla a všetky rastliny boli sterilné.

Záver

Slatinné rašelinisko západne od Puchmajerovej jazierka na Kubínskej holi patrí medzi najzaujímavejšie lokality svojho druhu v celých Západných Karpatoch. Nález *Scheuchzeria palustris*, ktorý je v strednej Európe považovaný za reliktný druh, zvyšuje jeho unikátnosť. Zároveň sa zvýšil počet recentných lokalít blatnice močiarnej na Slovensku, ktorá však i naďalej ostáva veľmi vzácnym a kriticky ohrozeným druhom našej flóry.

Literatúra

- Barkman, J. J., Doing, H. & Segal, S. 1964. Kritische Bemerkungen und Vorschläge zur quantitativen Vegetationsanalyse. *Acta Bot. Neerl.* 1964, 13, p. 394 – 419.
- Ditě, D., Pukajová, D. & Staroň, M. 2001. K výskytu *Lycopodiella inundata* (L.) Holub a *Scheuchzeria palustris* L. na Slovensku. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 2001, roč. 23, p. 57 – 63.
- Futák, J. 1980. Fytogeografické členenie (1 : 1 000 000). In *Atlas Slovenskej socialistickej republiky*. Bratislava, 1980.
- Grebensčikov, O., Michalko, J., Hlaváček, A., Záhradníková, K. & Brilllová, D. 1956. Geobotanický a floristický náčrt Kubínskej hole. *Biol. Práce*. 1956, roč. II. p. 1 – 91.
- Háberová, I. & Hájek, M. 2001. *Scheuchzeria-Caricetea fuscae* R. Tx. 1937. In Háberová, I., Hájek, M., Hrivnák, R., Jarolímek, I., Oľahel'ová, H., Šoltés, R., Valachovič, M. (ed.) & Zaliberová, M. *Rastlinné spoločenstvá Slovenska 3. Vegetácia mokradí*. Veda, Bratislava, p. 187 – 296.
- Janovicová, K. 1998. Zaujímavé bryofloristické nálezy zo Slovenska. *Bryonora*. 1998, 21, p. 2 – 3.
- Marhold, K. & Hindák, F. (eds). 1998. *Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska*. Bratislava : Veda, 1998. 688 p.
- Migra, V. & Mičieta, K. 1997. K výskytu *Vignea chordorrhiza* (Ehrh. Ex L. fil.) Rchb. na Slovensku. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 1997, roč. 19, p. 29 – 31.
- Migra, V. & Šoltés, R. 1998. Glaciálny relik *Meesia triquetra* (Bryophyta) na Kubínskej holi (Oravská Magura). *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 1998, roč. 20, p. 48 – 50.
- Puchmajerová, M. 1942. Oravské rašeliný. *Studia Bot. Čech.* 1942, 5, p. 80 – 120.
- Rybníček, K., Balátová-Tuláčková, E. & Neuhäsl, R. 1984. Přehled rostlinných spoločenstev rašelinist'

Dítě D. & Kubandová M.: *Blatnica močiarňa (Scheuchzeria palustris L.)...*

a mokradňných luk Československa. *Studie Českoslov. Akad. Věd.* 1984, 8, p. 1 – 123.

Sjörs, H. 1950. On the relation between vegetation and electrolytes in north Swedish mire waters.

Oikos. 1950, 2, p. 241 – 258.

Vágenknecht, V. 1989. *Návrh osobitného režimu ochrany blatnice močiarnej (Scheuchzeria palustris L.) na území Slovenskej socialistickej republiky.* 9 p. Msc. Depon in ŠOP SR, Správa TANAP, pracovisko L. Mikuláš.

Vozárová, M. & Sutorý, K. (eds.). 2001. Index herbariorum Reipublicae bohemicae et Reipublicae slovacae. *Zprávy České Bot. Společn.* 2001, 36, Příl. 2001/1; *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 2001, Suppl. 7, 96 p.